

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการนิเทศภายในของโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักการจากเอกสารตำรา วารสาร งานวิจัยหลายเล่ม เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ซึ่งมีสาระดังต่อไปนี้

1. บริบทโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
 - 1.1 บริบทอำเภอหนองบัว
 - 1.2 สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัว
2. การนิเทศการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 2.2 การบริหารกับการนิเทศการศึกษา
3. การนิเทศภายในโรงเรียน
 - 3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 3.3 ความสำคัญและความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 3.4 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 3.5 ผู้บริหารกับการนิเทศภายในโรงเรียน
4. งานนิเทศภายในโรงเรียนด้านงานวิชาการ
 - 4.1 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
 - 4.2 กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
 - 4.3 เทคนิคและกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 4.4 กระบวนการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
 - 4.5 รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

6. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บริบทอำเภอหนองบัว

อำเภอหนองบัวได้ชื่อมาจากหนองน้ำใหญ่ที่มีบัวพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่มากมาย ในหมู่บ้านที่ชื่อว่า "บ้านหนองบัวตากลาน" (ตาก - ลาน)หรือ "บ้านโคกแจง" ต่อมาชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า "บ้านหนองบัว"

อาณาเขตติดต่อ

อำเภอหนองบัว มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับกิ่งอำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร และอำเภอชนแดน จังหวัด

เพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอมังสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

อำเภอหนองบัว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกลีบ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์มีพื้นที่ทั้งหมด 978 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 611,250 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงสลับที่ราบลุ่มมีดินดำเหมาะแก่การเกษตรกรรมมีภูเขา และแร่ธาตุต่างๆ เช่น ทางด้านทิศตะวันออกที่ตำบลทุ่งทองมีแหล่งแร่ขี้มนนอกจากนี้ยังมีภูเขาสำคัญเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ได้แก่ เขาพระ เขาสูง เขามแม่แก่ เขาเหล็ก เขามะเกลือ และเขานินลาด

สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัว

ปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานอำเภอหนองบัวและได้มอบหมายให้ นายอนุสิทธิ์ เพชรสัมฤทธิ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พร้อมด้วยคณะศึกษานิเทศก์อีกจำนวน 4 คน ได้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ติดตาม กำกับ ดูแล อีกทั้งประสานงานกับประธานกลุ่มโรงเรียน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ได้ดำเนินการแบ่งการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียน จำนวน 3 กลุ่มโรงเรียน ดังนี้

1. กลุ่มโรงเรียนหนองบัว - วังบ่อ	มีจำนวนโรงเรียน 12 โรงเรียน
2. กลุ่มโรงเรียนหนองกลีบ - ทุ่งทอง	มีจำนวนโรงเรียน 15 โรงเรียน
3. กลุ่มโรงเรียนจตุวาริน - ธารทหาร	มีจำนวนโรงเรียน 15 โรงเรียน

สำหรับผลการดำเนินงานการดูแลติดตามกำกับและการรายงานผลการประเมินโรงเรียนของสำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าโรงเรียนส่วนมากมีคุณภาพระดับต่ำ ต้องปรับปรุงแก้ไขเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จึงจัดทำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยเน้นการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3, 2548 :10)

การนิเทศการศึกษา

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา ครูที่มีความรู้ความสามารถและได้รับการอบรมเป็นอย่างดี จะช่วยให้งานการศึกษามุ่งผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพครูให้มีคุณภาพ ดังที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาดังนี้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 3) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2540 : 18) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงการนิเทศทั่วไป (General Supervision) ในด้านการศึกษาหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติทั้งใน และนอกห้องเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีประสิทธิภาพ

ผดุง เฉลียวศิลป์ (2540 : 7) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับนิเทศเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในทุกด้าน

รินทร์ทอง วรณศิริ (2541 : 17) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีถึงกระบวนการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันดำเนินงาน โดยมีมุ่งให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนในทางที่ดีขึ้นส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

ปรียาพร องค์กรอนุสรโรจน์ (2543 : 223) ได้กล่าวว่า การนิเทศหมายถึงกระบวนการจัดบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

จากความหมายของการนิเทศการศึกษา กล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็น กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการที่จะทำ ให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพสูงสุดอันจะส่งผลต่อคุณภาพของ นักเรียน และเสริมสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

2. การบริหารกับการนิเทศการศึกษา

การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resources) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษมสิน.2526 : 6)สำหรับการบริหาร การศึกษานั้น เน้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้าน ความรู้ความสามารถ เจตคติค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมโดยผ่าน กระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในและนอกระบบ โรงเรียน การพัฒนาเด็กนั้นมุ่งที่พัฒนาทั้งคุณภาพ และประสิทธิภาพ หากดำเนินการเพียงใช้ กระบวนการทางการบริหารด้านเดียว คงไม่สามารถดำเนินการได้ราบรื่นเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้อง ใช้กระบวนการนิเทศการศึกษาร่วมกัน ทั้งนี้เพราะกระบวนการนิเทศการศึกษากับกระบวนการ บริหารการศึกษามีลักษณะซึ่งสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การนิเทศการศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นงานส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาแต่ในทางการ ปฏิบัติการบริหารการศึกษาต้องครอบคลุมงานหลายด้านมีปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบ ค่อนข้างมาก ทำให้ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่การนิเทศการศึกษาเท่าที่ควร งานด้านนี้จึงพัฒนาค่อนข้างช้า หากผู้บริหารมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศเป็นอย่างดีแล้ว จะทำ ให้การนิเทศการศึกษามีความก้าวหน้า และทำให้การบริหารการศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่นอีก ด้วย

การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการชี้แนะ แนะนำและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของ ครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดหมายที่วางไว้ (กิติมา ปรีดีดิลลิก.2532 : 262) ส่วน ชาญชัย อาจิดนสมาจาร(2525 : 5) ให้คำจำกัดความว่า เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูและนักเรียน เพื่อปรับปรุงตัวของเขาเองและสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่ พึงประสงค์ หรือนิเทศการศึกษามีความหมายถึงการช่วยเหลือการแนะนำ การบริการการปรับปรุงที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ในการที่จะส่งเสริมให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

จากความหมายของการบริหาร และนิเทศการศึกษาดังกล่าว ทำให้นักวิชาการหลาย

ท่าน ประมวลความสัมพันธ์ของการบริหารกับการนิเทศการศึกษาไว้อย่างสอดคล้องกัน ทำให้ทราบว่า การบริหารกับการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กันงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงจะสัมฤทธิ์ผล เช่น

สงัด อุทรานันท์(2530 : 31-32) ได้อธิบายไว้ว่าการบริหารการศึกษากับการนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมาก เพราะต่างก็มุ่งหวังที่คุณภาพของการศึกษา เช่นเดียวกัน แม้ว่าวิธีดำเนินการให้ได้มาซึ่งผลงานนั้นจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือการบริหารการศึกษามักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ไป แต่การนิเทศการศึกษาจะมุ่งเน้นที่คุณภาพการเรียนของนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้การบริหารการศึกษายังมุ่งเน้นผลผลิตโดยไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานแต่การนิเทศการศึกษานั้นถือว่าการได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิต

จากที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การบริหารกับการนิเทศการศึกษานั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดต่างก็มุ่งหวังที่คุณภาพของงานเช่นเดียวกันส่วนวิธีดำเนินงานให้ได้ผลนั้นการบริหารมักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและการอำนวยความสะดวกโดยทั่ว ๆ ไปแต่การนิเทศการศึกษานั้นจะมุ่งเน้นที่คุณภาพการเรียนของนักเรียนรวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานโดยตรง ฉะนั้นการบริหารและการนิเทศการศึกษาจึงควรที่จะดำเนินไปพร้อม ๆ กัน จึงจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้มากกว่า และถ้าผู้บริหารเข้าใจการนิเทศดีแล้ว การนิเทศการศึกษาก็จะก้าวหน้า และส่งผลย้อนกลับให้การบริหารเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุดเพราะงานบริหารและการนิเทศต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การนิเทศภายในโรงเรียน

1. ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนนั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการให้มีขึ้นภายในโรงเรียนของตนเอง เพื่อช่วยเหลือและปรับปรุงงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และงานสนับสนุนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านความหมายของการนิเทศภายในนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายดังต่อไปนี้

ชาวี มณีศรี(2538 : 200-201) การนิเทศภายใน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียนในการที่จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

สุเทพ เมฆ(2540: 46-48) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินการโดย

บุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน ให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมการปกครอง โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

สิทธิชัย เวศสุวรรณ (2541 : 9) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในหมายถึงกระบวนการที่เป็นงานระหว่างบุคลากรที่การศึกษาภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการสอนของครู ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนให้สูงขึ้นและตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้

สมานจิต พงษ์สนาม(2542 : 11) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึงการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

นันทนา เต่าทอง(2542 : 8) กล่าวไว้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกคน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ให้เด็กตามวัยและตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

นิเวศน์ คิตยาว(2542 : 8) กล่าวไว้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหาร กับครูในโรงเรียนในอันที่จะแก้ไข พัฒนา การทำงานของครู ให้มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน

คราจิวิสกี้ มาร์ติน และวาลเดิน(Krajewski, Martin and Walden.1983 : 97) ได้กล่าวถึง ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาที่ทำให้บุคลากรในโรงเรียน ดำเนินการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครู ให้เหมาะสมขึ้น เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น

จากความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อทำให้เกิดสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น หรือเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนให้สูงขึ้นด้วยความเต็มใจและพอใจด้วยกันทุกฝ่ายทั้งนี้โดยการนำของผู้บริหารโรงเรียนเอง

2. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเตรียมงานช่วยประสานงานตลอดจนการจัดการและติดตามให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คือ พัฒนาคณ พัฒนางานประสานสัมพันธ์ และ

สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ได้ผลงานดีมีคุณภาพ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการนิเทศภายในโรงเรียนของตนเพื่อพัฒนาครู ให้มีความสามารถในการสอน และสามารถพัฒนาตนเองได้ ดังที่นักศึกษาได้ให้ความหมายดังนี้

จำรัส นองมาก(2532 : 28) การนิเทศภายในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนเพิ่มขึ้น ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนซึ่งเป็นผลจากการสั่งสอนของครูในโรงเรียนก็สูงขึ้น ครูมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานมีความพึงพอใจที่จะกระทำหน้าที่ของตนให้ดียิ่งๆ ขึ้น.

กิติมา ปรีดีลภ(2532:306) กล่าวถึงความมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนจะให้ได้อย่างมีขั้นตอน เป็นกระบวนการและต้องให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นหัวใจของการนิเทศ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคนการนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในโรงเรียนได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อพัฒนางานการนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจและมีกำลังใจในการทำงาน

บันลือ พฤกษ์วัน และวรรณพร ภิรมย์ริน(2535 : 34) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ มีทักษะและเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานและมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน
2. เพื่อพัฒนาวิธีการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักการนิเทศการศึกษาและกระบวนการนิเทศการศึกษามาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนเพื่อให้งานการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อประสานความสัมพันธ์อันดีในกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ สร้างความมั่นใจ ความสบายใจ ความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรในโรงเรียน

5. เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากรในโรงเรียน อย่างเป็นระบบตามเงื่อนไขหรือข้อตกลงที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้ ตลอดจนการประสานงานและอำนวยความสะดวกอย่างสม่ำเสมอ

จากจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าว สรุปประเด็นสำคัญได้ว่าการนิเทศภายในมีความมุ่งหมายในการเรียนการสอน ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน มุ่งประสานงานด้านวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพครู ให้ครูพัฒนาพฤติกรรมการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนด้วย

3. ความสำคัญและความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหน่วยงานในทุกระดับทั้งนี้เพราะเมื่อเวลาเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องปฏิบัติ ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน ความจำเป็นในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพสูง ดังที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายความจำเป็นของการนิเทศภายในดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 14) ได้ประมวลความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหาร ที่ช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานโดยได้งานที่มีมาตรฐานและคุณภาพสูง ผู้บริหารโรงเรียนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องนิเทศผู้ร่วมงานให้มีความเข้าใจ และปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ

ชาวี มณีศรี(2538 : 201-202) กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน มีดังนี้

1. ปัญหาหลักมี 2 ประเด็นคือ การนิเทศไม่ทั่วถึง และการนิเทศไม่มีคุณภาพ ประการแรกอาศัยการนิเทศจากภายนอกเมื่อขยายโรงเรียนเพิ่ม ครูเพิ่ม การนิเทศภายนอกทำไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายใน

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูดีมิใช่ผู้สอนดี มีความรู้ ประพจน์ดีเท่านั้น หากแต่ยังต้องบริหารเวลาเพื่อสังคม ชุมชน พัฒนาคณาจารย์โรงเรียน ไม่หวังพึ่ง ไม่รอคอยพัฒนาตนเอง

3. การช่วยเหลือกันและกัน การนิเทศเพื่อให้พัฒนาตนเอง โดยการประสานการนิเทศภายนอกและภายใน นิเทศให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัยร่วม

4. ปรับปรุงงานวิชาการ ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีสภาพข้อจำกัดไม่เหมือนกัน การที่คนภายในรู้เรื่องดีที่สุดกว่าคนภายนอก จะทำให้การพัฒนาการนิเทศภายในเป็นไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

5. การยอมรับ บุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าคนจะต้องให้ผู้อื่นยอมรับ แม้ในการแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้าหมวด ควรคำนึงค่า คุณลักษณะด้านวิชาการ ด้านคุณธรรมความประพฤติเป็นแบบอย่าง เป็นครูของครู การยอมรับนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการนิเทศภายใน

6. ปัญหาตัวเร่งที่สำคัญ เช่น ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพการสอนที่เปลี่ยนไป สื่ออุปกรณ์การสอน การประเมินและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

จากความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างจริงจังในการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน นอกจากนี้การนิเทศภายในโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้ครูร่วมกันทำงานโดยใช้หลักคิดและแก้ปัญหาตนเอง แทนการรอคอยหรือรอรับความช่วยเหลือจากบุคลากรที่อยู่นอกโรงเรียน ทั้งยังรู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานอันจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมากต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย

4. หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องมีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศบังเกิดมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ มีหลักการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

สงัด อุทรานันท์(2530 :15) ได้กำหนดหลักการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้า และทฤษฎีทางการนิเทศดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศกระบวนการมีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการที่ดีของการนิเทศ

หลักการที่ 2 การนิเทศการศึกษา มีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียนแต่การดำเนินงานนั้นจะกระทำโดยผ่านตัวกลาง คือครู และบุคลากรทางการศึกษา

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษานับบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย

กิตติมา ปรีดีดิเลก(2532 : 307) ได้กล่าวถึงหลักการในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการประสานงานระหว่างบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ให้การนิเทศ ซึ่งอาจเป็นครูวิชาการโรงเรียนหรือครูคนใดคนหนึ่งโรงเรียนซึ่งมีความรู้ความสามารถ ซึ่งคณะครูเต็มใจคัดเลือกให้เป็นผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศซึ่งหมายถึงคณะครูในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 16) ได้สรุปหลักการนิเทศภายในโรงเรียนไว้เป็นหัวข้อสั้นๆ ดังนี้คือ

1. ถูกต้องตามหลักวิชาการ
2. เป็นวิทยาศาสตร์ ทำงานมีระบบ
3. เป็นประชาธิปไตย
4. เป็นการสร้างสรรค์
5. เชื่อมมั่นในความสามารถของครู
6. พัฒนาการวิชาชีพมากกว่าความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
7. บรรยากาศเป็นกันเอง

ดังนั้นพอสรุปได้ว่าการที่จะจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นิเทศ ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานของบุคลากรและควรยึดหลักการสำคัญต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนจะได้ผลดี ถ้าผู้จัดการนิเทศเข้าใจถึงธรรมชาติของผู้ปฏิบัติงานเข้าใจถึงศักยภาพสภาพพื้นฐานทางจิตใจ ตลอดจนจนความจวนความต้องการของบุคลากรเหล่านั้น

2. หลักการสำคัญสำหรับการนิเทศภายในโรงเรียนการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลต้องยึดหลักการดังนี้

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรงซึ่งการดำเนินการนั้นผู้บริหารจะดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนก็ได้

2.2 การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้ก็จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือ

จาก 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศหากขาดความร่วมมือจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดการนิเทศก็ไม่มีโอกาสพบความสำเร็จได้เลย

2.3 จะต้องตระหนักว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้นการนิเทศไม่ใช่การบังคับหรือคอยจับผิดแต่ประการใด

2.4 บุคลากรในโรงเรียนต้องมีการยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนถ่ายเทความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

2.5 การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

2.6 การสร้างเสริมขวัญและกำลังใจของผู้บริหารโรงเรียนจะส่งผลต่อความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียนด้วย

5. ผู้บริหารกับการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่มืบทบาทสำคัญในอันที่จะทำให้การนิเทศภายใน

โรงเรียนประสบผลสำเร็จ และเนื่องจากการนิเทศภายในมุ่งพัฒนาปรับปรุงด้านประสิทธิภาพการเรียนการสอนจึงมีนักศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการนิเทศภายในโรงเรียนไว้หลายคนดังนี้

ชินวรรณ บุญเกียรติ (2530 : 36) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช และประมวลงานนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนได้ 6 ประการคือ

1. การปฏิบัติงานด้านที่เกี่ยวกับตัวครู
2. การปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอน
3. การปฏิบัติงานด้านพัฒนาหลักสูตร
4. การปฏิบัติงานด้านสื่อการเรียนการสอน
5. การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และชุมชน
6. การปฏิบัติงานด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน

กิติมา ปรีดีดีเลก(2532 : 307) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำหน่วยงานต้องแสดงบทบาทดังนี้คือ

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจัง และจริงจัง
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีที่สุดในทุกโอกาสให้คำแนะนำชี้แหล่งวิชาการให้แก่ครู
3. บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุก ๆ ด้าน
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมกัน
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน
6. ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครู เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่
7. ร่วมกับเพื่อนวางแผนจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

เรียนการสอนประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากทัศนะดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหารโรงเรียนทั้งนี้เพราะในทางการปฏิบัติผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้คิด วางแผน สนับสนุน และดำเนินการบริหารให้การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นต่อเนื่องสม่ำเสมอตามแผนการนิเทศที่ได้วางไว้ เพื่อให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ มีขวัญและกำลังใจ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาต่อไปอีกด้วย

งานนิเทศภายในโรงเรียนด้านงานวิชาการ

1. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

สังัด อุทรานันท์(2532 : 37) กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการนั้นผู้บริหารจะคำนึงถึงแต่งานวิชาการด้านเดียวนั้นไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงงานด้านอื่น ๆ ควบคู่ไป ฉะนั้นขอบข่ายการบริหารงานวิชาการควรประกอบไปด้วย 6 งานดังนี้

1. งานเกี่ยวกับบริหารบุคคล ได้แก่ งานจัดหาบุคลากร งานพัฒนาบุคลากร งานบำรุงขวัญบุคลากร
2. งานเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร งานทำแผนการสอน งานจัดตารางสอน งานเลือกหนังสือแบบเรียน งานพัฒนาหลักสูตรสำหรับชุมชน
3. งานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ งานเตรียมการสอน งานพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอน งานนิเทศการเรียนการสอน
4. งานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่ งานทะเบียนนักเรียน งานห้องสมุด งานบริการสื่อการสอน งานแนะแนวการศึกษา
5. งานที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ได้แก่ งานข้อสอบมาตรฐานและคลังข้อสอบ งานวัดและประเมินผลการเรียน งานประเมินโครงการ

6. งานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ งานการใช้แหล่ง
วิทยาการในชุมชน งานบริการทางวิชาการแก่ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536 : 7) ได้กำหนดขอบข่ายและ
หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในด้านวิชาการไว้ 7 งาน ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศภายใน
7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุโรจน์(2543 : 3-4) ได้กล่าวขอบข่ายงานวิชาการไว้ดังนี้ความสำเร็จของ
สถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวางในด้านหลักสูตรและ
การเรียนการสอน โดยทั่วไปสถานศึกษาที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะด้านอาชีวศึกษาหรือด้านอื่นในแต่
ละระดับนั้น จะมีหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาที่ใช้ร่วมกัน โดยทั่วไปหลักสูตรจัดโดยส่วนกลาง
ดังนั้นขอบข่ายของงานด้านวิชาการเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การจัดบริการสอนและการ
วัดผลประเมินผลรวมทั้งการติดตาม

ขอบข่ายของงานวิชาการประกอบด้วยงานต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และ
การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนมีรายละเอียดของงานต่อไปนี้
 - 1.1 แผนงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดปฏิทินการศึกษา
ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดชั้นตอนและเวลาในการทำงาน
 - 1.2 โครงการสอนเป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร
 - 1.3 บันทึกการสอนเป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่
ละคาบเวลาของแต่ละเวลาหรือสัปดาห์ โดยวางแผนล่วงหน้าและยึดโครงการสอนเป็นหลัก
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไป
ด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ดังนี้
 - 2.1 การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอนสถานที่ ตลอดจนผู้เรียนใน
แต่ละรายวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียนเป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.3 การจัดครูเข้าสอนการจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบการเรียนโดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนดนอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสือประกอบหรือจากเอกสารที่ครูเตรียมเอง

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

2.6 การฝึกงานจุดมุ่งหมายของการฝึกงานเป็นการให้นักเรียนนักศึกษาผู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงรวมทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพเพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริง

3. การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่งาน

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนนักศึกษาเน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิชาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

4. การวัดผลและประเมินผลกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและการวิเคราะห์ผลการเรียน

จันทรานี สงวนนาม(2545 :145) มีความเห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา

6. การประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบและวางกรอบงานของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ได้เสนอแนะแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาในด้านการบริหารงานวิชาการมีขอบข่ายภารกิจ 8 ประการดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์.2546 : 98)

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

จากขอบข่ายงานวิชาการที่สำคัญของกรณีศึกษาภายในโรงเรียนจากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญอย่างจริงจังเพื่อให้โรงเรียนปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาขอบข่ายภารกิจงานวิชาการที่สำคัญของกรณีศึกษาภายในโรงเรียนมีความสัมพันธ์และคล้ายคลึงกันอีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและเป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบข่ายงานวิชาการเพื่อศึกษาวิจัยออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อและนวัตกรรม
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล
5. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

1.ด้านหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษา หลักสูตรเป็นหัวใจที่กำหนดเป้าหมายอันจะส่งผลถึงแนวทางการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสาระวิชาใดให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ดังนี้

สุมณ อมรวิวัฒน์(2531 : 6) ให้ความหมายของหลักสูตรว่ามีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดการศึกษา และระดับของผู้ใช้หลักสูตรซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการที่ต่างกันไปกล่าวคือ ในความหมายของครูอาจมีความเข้าใจในระดับที่มุ่งการสอนเป็นสำคัญและหลักสูตรจึงหมายถึง เนื้อหาวิชาที่ครูต้องสอนให้ครบตามแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเท่านั้น

ประกอบ บุญชู (2541 : 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่าหลักสูตรหมายถึงมวลงประสพการณ์ทั้งหมดที่จัดในโรงเรียนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งหมายถึง สาระ เนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ให้นักเรียน ซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับ ทั้งในส่วนที่จัดไว้โดยการวางแผนและไม่ได้วางแผน ด้วยมวลงประสพการณ์ทั้งหลายที่จัดขึ้นมานี้ จะเป็นประโยชน์ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติและการปฏิบัติไปในทางที่พึงประสงค์

สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง มวลงความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดในโรงเรียนให้แก่ผู้เรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งหมายถึง สาระ เนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ให้นักเรียนซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับทั้งในส่วนที่จัดไว้โดยการวางแผน และไม่ได้วางแผน ด้วยมวลงประสพการณ์ทั้งหลายที่จัดขึ้นมานี้ จะเป็นประโยชน์ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติและทักษะที่สำคัญแก่ชีวิตรวมทั้งการปฏิบัติไปในทางที่พึงประสงค์

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรเป็นเพียงเอกสาร ที่กำหนดหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวการดำเนินการ ซึ่งเป็นเพียงลายลักษณ์อักษรเท่านั้น การนำหลักสูตรไปใช้ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียนที่กำหนดไว้ได้นำไปปฏิบัติจริง ศูนย์นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา.2528 : 18 – 19) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหารและครูนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลแก่นักเรียนในโรงเรียน กิจกรรมที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ จำแนกได้ 3 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่การจัดทำวัสดุหลักสูตรประกอบด้วย เอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียน การสอน เช่น แผนการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกทักษะ ฯลฯ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนเป็นหน้าที่ของกรมวิชาการ ในส่วนที่จัดทำเอกสารหลักสูตร เพื่อสร้างเอกภาพของชาติ และการจัดทำเอกสารหลักสูตรอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ต้องทำให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งควรเป็นหน้าที่ของเขตการศึกษา และจังหวัด

เลขที่.....	131760
วันที่.....	
สถานที่.....	

2. การจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่นบุคลากร สถานที่ วัสดุหลักสูตรและการบริการต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล เริ่มตั้งแต่การจัดหา การอบรมครูผู้สอน และครูฝ่ายบริการหลักสูตร จัดเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นจัดเตรียมห้องสมุด ห้องปฏิบัติการและสนามกีฬา ฯลฯ งานดังกล่าวข้างต้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน อันได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน

3. การสอนซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป ในบรรดากิจกรรมต่าง ๆ ที่นำหลักสูตรไปใช้ การสอนนับว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด จนกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น การสอนจึงเป็นของคู่กับหลักสูตร การสอนต้องพึ่งหลักสูตรและหลักสูตรต้องพึ่งการสอน เพราะหลักสูตรถึงแม้จะสวยหรู ดีเด่น เลอเลิศเพียงใดก็ตาม แต่ครูมิได้ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรก็เป็นเพียงเครื่องประดับทางการศึกษาซึ่งเก็บไว้แสดงให้ดูเท่านั้นหากคุณค่ามิได้ ความล้มเหลวทางการศึกษาจะเกิดขึ้นทันทีถึงแม้จะได้ลงทุน ลงแรง และลงเวลาไปอย่างมากก็ตาม ดังนั้นหลักสูตรที่ดีต้องอาศัยการสอนที่ดีประกอบกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536 : 7) กล่าวถึง งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้มีแนวทางดังนี้

1. จัดให้มีหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แนวการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แผนการสอนให้เพียงพอและครบถ้วนทุกระดับชั้นเรียน
2. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน ตั้งแต่ หลักสูตร จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ตลอดจนจนถึงการวัดผลและประเมินผล โดยอาจตั้งเป็นคณะกรรมการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอนร่วมเป็นกรรมการ
3. วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยการนัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและครูผู้สอนเพื่อชี้แจงแนะนำทบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน
4. นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากรายงานต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกการสังเกตการสอน บันทึกการสอนคุณภาพ และความรู้ความสามารถของนักเรียน
5. ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนและในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง
6. พัฒนาตนเองและครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอยู่

เสมอ โดยเข้าร่วมประชุมสัมมนา อบรม รับฟังการอภิปรายหรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตรหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนและกิจกรรมหลายอย่างเริ่มตั้งแต่การจัดทำวัสดุประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกทักษะ และสื่อการสอนต่าง ๆ ไปจนถึงการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน และถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด เพราะการเรียนการสอน คือ หัวใจของการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูต้องมีกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้บริหารเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจหลักสูตร และเอกสารหลักสูตรทั้งหมด รวมทั้งวิธีการจัดกิจกรรม

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานหลักของโรงเรียนเป็นหัวใจของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีความสามารถ มีความคิด มีคุณธรรมและมีคุณลักษณะนิสัยตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะบริหารงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการดังกล่าว

ทัศนีย์ ศุภเมธี(2531:107) ได้แบ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมในหลักสูตร (Curricular Activities) หมายถึง การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูจัดขึ้นในการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้กิจกรรมในหลักสูตรมีความหมายถึง วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งและบทเรียนซึ่งประกอบด้วย

1.1 กิจกรรมหลัก เป็นกิจกรรมที่ว่าด้วยกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมที่ดี

1.2 กิจกรรมสลับ หมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ เปลี่ยนบรรยากาศ หรือผ่อนคลายความเครียดที่ปฏิบัติกิจกรรมหลัก และเป็นการสนองความต้องการความสนใจของนักเรียน

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Extracurricular Activities) หมายถึงกิจกรรมที่จัดนอกเวลาเรียนโดยไม่คิดคะแนนทางวิชาการ ซึ่งนักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจ มีครูที่ปรึกษา เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

บุญส่ง ลอยสุวรรณ(2532 : 229–235) ได้กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการและพฤติกรรมของครูในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ โดยอาศัยสถานที่ที่เหมาะสม อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบด้วยครู กระบวนการเรียนการสอน นักเรียน และเนื้อหาที่จะสอน แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรต้องการได้นั้น ครูจะต้องใช้ความหมายมากพอสมควร เพราะการสอนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ครูจะต้องมีความเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนได้ประสบความสำเร็จทุกครั้งไปองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสอนเป็นสิ่งที่ครูจะต้องเรียนรู้ และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน องค์ประกอบในการสอนมี 8 ประการ คือ

1. รู้จักบุคคลที่จะสอน ครูจะต้องศึกษาพื้นฐานของบุคคลที่จะสอนทุกคนว่าเป็นอย่างไร
2. เลือกสอนให้เหมาะสมกับบุคคล จะมีบุคคลหลายระดับทั้งด้านความพร้อมทางสติปัญญา และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน
3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรมนอกจากจะได้สิ่งนั้นมายอมให้เป็นรูปธรรมเสียก่อนเด็กจึงจะสามารถคิดได้
4. สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยากจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา นั้นๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น
5. สอนจากสิ่งที่รู้อยู่แล้วไปยังสิ่งที่ไม่รู้ เพราะคนเรานั้นชอบการเทียบเคียง
6. สอนโดยการอุปมาอุปไมยการอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง เปรียบอุปมา อุปไมย เป็นวิธีที่นิยมกันมากและจะต้องใช้ตัวอย่างอุปมาอุปไมยที่เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
7. สอนด้วยอุปกรณ์การสอน สื่อการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การสอนประสบผลสำเร็จและรวดเร็ว
8. สอนด้วยการเป็นแบบอย่าง โดยครูใช้ตัวเองเป็นสื่อในการสอน และถือเป็นการสอนที่ใช้ชีวิตและคุณธรรมของความเป็นครู มาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนทุกคน

กรมวิชาการ(2535 : 3) ได้เน้นการจัดการเรียนการสอน โดยฝึกให้นักเรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน 9 ขั้นตอน คือ

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย

4. ประเมินและเลือกทางปฏิบัติ
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

จำนง พรายแยมแซ(2536 :18) ได้กล่าวถึงความหมายของงานด้านการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียนในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการสรุปทบทวนปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ทางด้านความรู้สึก ความคิด การใช้ปัญญา และการเอื้ออำนวยต่อสภาพการเรียนรู้ของครูและนักเรียนอีกด้วย กระบวนการเรียนการสอนเป็นตัวเชื่อมระหว่างตัวบ่อนกับผลผลิต ทำให้เนื้อหาสาระของหลักสูตรบังเกิดคุณภาพอันพึงประสงค์ในตัวนักเรียน กระบวนการเรียนการสอนจึงเป็นหัวใจของระบบการสอนทั้งระบบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536 : 5-6) กล่าวถึง แนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. จัดให้มีแผนการสอนให้ครบทุกชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์
2. จัดห้องเรียนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับจำนวนนักเรียนรวมถึงวัสดุ คุรุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ
3. จัดสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และห้องพิเศษเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. จัดตารางสอนให้เหมาะสมกับเวลา และสอดคล้องกับอัตราเวลาเรียนที่ กำหนดในหลักสูตร
5. จัดทำหรือจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตร แบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนการเรียนการสอนให้เพียงพอทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์
6. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตการสอน

สนั่น มีสัจธรรม(2537 : 182) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม
2. ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. บูรณาการทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

4. เน้นกระบวนการเรียนรู้คิดอย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม
5. ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด
6. ศึกษาติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องและค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอ
7. ปลุกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน
8. จัดสภาพและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

จากคำกล่าว และแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนด ครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการและวิธีการต่าง ๆ ที่สอดคล้องตามแนวทางของหลักสูตร โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดให้เด็กได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการจัดการเรียนการสอนนั้นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ คือ การจัดแผนการเรียน โครงการสอน ตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การบันทึกการสอน จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน และหนังสือแบบเรียน เป็นต้น ดังนั้นผู้บริหารและครูที่ทำการนิเทศจะต้องให้ความอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำและให้การนิเทศงานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

3. ด้านสื่อและนวัตกรรม

ในการเรียนการสอนนั้นจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพแค่ไหน ย่อมพิจารณาได้จากองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง อันได้แก่ การสอนที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจบทเรียนมากขึ้น รวดเร็วขึ้น และประหยัดเวลาในการเรียนการสอนผู้สอนจำเป็นต้องใช้และให้ความสำคัญในเรื่องสื่อการสอนเพื่อใช้ประกอบการสอน ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ซึ่งประกอบด้วย

เอกสารประกอบหลักสูตร

ทัศนีย์ ศุภเมธี(2531 : 89) ได้ให้ความหมายว่า เอกสารประกอบหลักสูตร คือ วัสดุสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรเข้าใจหลักสูตร และการปฏิบัติการใช้หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรหนังสือคู่มือ เป็นคู่มือการสอน และคู่มือที่กรมวิชาการจัดทำขึ้น แผนการสอน หนังสือเรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ หนังสือแบบเรียน หนังสือแบบฝึกหัด หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน และหนังสืออ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536 : 17) ได้เน้นว่าการจัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรให้เพียงพอตามสภาพของโรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการ

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า วัสดุหลักสูตร หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน แบบฝึกหัด บัตรงาน เป็นต้น

สื่อและนวัตกรรมประกอบการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี(2531 : 92) ให้ความหมายสื่อการสอนว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน หรือเป็นตัวการในการเรียนการสอนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายมีประสิทธิภาพ โดยช่วยสร้างความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีค่าแก่ผู้เรียน

กิติมา ปรีดีติลล(2532 : 68) ให้ความหมายสื่อการสอนว่า หมายถึง วัสดุ สิ่งของ รูปภาพ เครื่องมือเครื่องใช้ วิธีการ ตลอดจนตัวบุคคล และสถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ (2532 : 6) ให้ความหมายสื่อการสอนว่า หมายถึง วัสดุอุปกรณ์การสอนสำหรับครูและวัสดุฝึกสำหรับนักเรียน ซึ่งใช้ในการเรียนการสอนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วีระ ประเสริฐศิลป์ (2546 : 2) ให้ความหมายนวัตกรรมว่า หมายถึงวิธีการใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ซึ่งไม่เคยใช้ในหน่วยงานนั้นมาก่อน อาจเป็นวิธีการใหม่ที่ใช้เป็นครั้งแรก หรืออาจเป็นวิธีการใหม่ที่เคยใช้ในหน่วยงานอื่นมาแล้วก็ได้

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า สื่อและนวัตกรรม หมายถึง วิธีการใหม่ ๆ ที่ไม่เคยใช้ในหน่วยงานมาก่อนซึ่งอาจเป็น วัสดุ อุปกรณ์และ วิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยทำให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายหลักของหลักสูตร อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2543 : 210-211) ได้สรุปว่า สื่อการสอนแบ่งออกเป็น ประเภท ได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. สื่อการสอนที่เป็นวัสดุ ได้แก่ ภาพ วัสดุลายเส้น วัสดุมีทรง
2. สื่อการสอนที่เป็นเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องเสียง เครื่องฉาย
3. สื่อการสอนที่เป็นกิจกรรม ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสถานการณ์จำลอง

เดล(Dale.1969 :120-155 อ้างถึงใน อุทิศ ผิวซ่า.2543 : 43) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 11 ประเภทดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ตรงและมีจุดหมาย (Direct Purposeful Experiences) เป็นสื่อการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้กับผู้เรียนในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะเป็นประสบการณ์จากความเป็นจริง และเกิดจากการลงมือกระทำด้วยตนเองของผู้เรียน
2. ประสบการณ์จริง (Contrived Experiences) เป็นสื่อการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้กับผู้เรียนในลักษณะที่เป็นรูปธรรมรองลงมาเพราะผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์ที่จำลองจากของจริง หรือใกล้เคียงมากที่สุด เช่น การศึกษาการคลอดจากหุ่นจำลอง
3. ประสบการณ์นาฏการ (Drama Experiences) เป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนจากการแสดง เช่น การเล่นละคร การแสดงบทบาทสมมติ
4. การสาธิต (Demonstrations) เป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนโดย การทำให้ดูเป็นตัวอย่างประกอบการอธิบายซึ่งอาจเป็นครูแสดงเอง หรือให้นักเรียนเป็นผู้ช่วยในการแสดงก็ได้
5. การศึกษานอกสถานที่หรือการทัศนศึกษา (Study Trips) เป็นการให้ผู้เรียน ได้ศึกษาหลังจากเรียนในห้องเรียน เพื่อให้มีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น
6. การจัดนิทรรศการ (Exhibitions) เป็นการจัดการแสดงสิ่งของต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่รวมเอาอุปกรณ์หลายอย่างเสนอเนื้อหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน
7. โทรทัศน์ (Television) เป็นการจัดสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสื่อกลางในการ เชื่อมโยงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น
8. ภาพยนตร์ (Motion Pictures) เป็นสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำเอา เรื่องราวที่ผ่านไปแล้วมาแสดงให้ดูอีกได้ โดยที่เหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นมีสภาพที่ทำให้ผู้เรียนได้เกิด ความรู้ความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
9. ภาพนิ่ง และการบันทึกเสียง (Still Pictures Radio and Recording) ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพโปร่งแสง สไลด์ สามารถจัดประสบการณ์โดยใช้ภาพนิ่งกับวิทยุ หรือ ภาพนิ่งกับเทปบันทึกเสียงประกอบกันในการเรียนการสอน
10. ทัศนสัญลักษณ์ (Visual Symbols) สื่อการสอนประเภทนี้ ได้แก่ แผนที่ แผนภาพ แผนภูมิ การตูนใช้เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจรวดเร็ว ใช้แทนความหมายที่เป็น ข้อเท็จจริง บางครั้งต้องใช้ภาษาประกอบด้วยจึงจะทำให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น
11. วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbols) สื่อการสอนประเภทนี้ ได้แก่ ตัวหนังสือ ตัวอักษร คำพูด ผู้เรียนจะเข้าใจหรือเกิดการเรียนรู้ได้ต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นรากฐานมาก

พอ ซึ่งสื่อการสอนทั้ง 11 ประเภทนี้ สามารถแสดงให้เห็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่เริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรมได้

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2543 : 211-212) เสนอแนวทางการใช้สื่อการสอน ครูอาจารย์ ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมโดยต้องคำนึงดังนี้

1. ลักษณะของวิชาที่สอน จะใช้สื่อการสอนชนิดใดจึงจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ บทเรียนยิ่งขึ้น

2. คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ การเลือกให้เหมาะสมกับอายุ ระดับ สติ ปัญญา ระดับชั้นเรียน จำนวนผู้เรียน เวลา และลักษณะของห้องเรียน

3. การเลือกใช้สื่อการสอนในห้องเรียนที่ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ผู้สอนจะต้องจัดในลักษณะของสื่อประสม

ดังนั้นสื่อ และนวัตกรรมประกอบการเรียนการสอนจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้ด้วยสื่อการเรียนการสอน ที่หลากหลายมากมายหลายชนิด แต่ละชนิดมีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้น สื่อการสอนจะมี ประโยชน์มากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ใช้สื่อการสอน ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนและนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจึงขึ้นอยู่กับเลือกใช้ สื่อการเรียนการสอน ครูจึงควรมีความรู้เรื่องของการใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นอย่างดี และรู้จัก เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมอีกด้วย

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

การนิเทศงานด้านวิชาการนอกจากหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน มีความพร้อมแล้วอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือการวัดและประเมินผล เพราะ เป็นการตรวจสอบทั้งกระบวนการตลอดจนผู้เรียนว่าสู่แนวทางการบรรลุจุดหมายของหลักสูตรหรือไม่

กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 72) ได้ให้ความหมายของการวัดผลว่าการวัดผล (Measurement) เป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งซึ่งถืออยู่มีลักษณะ เป็นรูปธรรม คือ จะแสดงผลออกมาเป็นตัวเลขเพื่อแสดงว่า นักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใด จากการที่ได้เรียนไปแล้ว โดยนำผลที่นักเรียนทำได้ไปเปรียบเทียบกับคำตอบที่ถูกต้องที่ครูได้ เตรียมไว้ส่วนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการกำหนดค่าหรือราคาจากคะแนนที่ได้จากการวัดว่าเก่งหรือ ไม่เก่ง ดี หรือ ไม่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน(2534 : 3-4) ได้กล่าวว่าการวัดและประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนและนักศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูในการที่จะได้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและนักศึกษาและได้ทราบถึงข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นกระบวนการติดตามผลการปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายเพียงใด การวัดผลการเรียนเป็นเครื่องมือตัดสินใจของครูในการปรับปรุงวิธีการสอน การแนะแนว การประเมินการใช้หลักสูตรแบบเรียนการใช้สื่อและวัสดุทัศนูปกรณ์ ตลอดจนการจัดระบบการบริหารทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยปรับปรุงการเรียนของนักเรียน และนักศึกษาได้ถูกวิธียิ่งขึ้น ซึ่งพิจารณาตามบทบาทของการวัดผลการเรียนแล้ว สรุปว่าเป็นไปได้ 2 ลักษณะคือ

1. การวัดเพื่อประเมินผลการเรียนและนักศึกษา
2. การวัดเพื่อปรับปรุงการสอนของครู

นอกจากนี้ผลที่ได้จากการวัดผลการเรียนสามารถนำมาประเมินได้ว่า นักเรียน และนักศึกษาเรียนอยู่ในระดับใดโดยดูจากผลการเรียนของแต่ละคน การสอนของครูจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขน้อยเพียงใด ก็ดูจากผลการเรียนของนักเรียนและนักศึกษาทั้งชั้น และคุณภาพของโรงเรียนบ่งบอกความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนก็โดยดูจากผลการเรียนของนักเรียนและนักศึกษาทั้งโรงเรียนการประเมินผลมี 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผล เป็นกระบวนการที่มีระบบแบบแผน ซึ่งไม่รวมการสังเกตนักเรียนที่ไม่มีจุดหมาย
2. การประเมินผลบอกให้ทราบว่า ความมุ่งหมายของการศึกษานั้นดีหรือไม่ การประเมินผลจะบอกถึงด้านปริมาณ คุณภาพ พฤติกรรมของเด็กบวกกับการตัดสินใจทางคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว สรุปว่า การวัดผล หมายถึง การบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งปริมาณหรือสัญลักษณ์ที่จะเป็นตัวแทนคุณสมบัติหรือคุณภาพของสิ่งที่วัดนั้น ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจโดยการนำปริมาณหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดผลมาให้คุณค่าของสิ่งที่วัดอย่างมีระบบ

5. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยเป็นสิ่งที่เราค้นเคยกันมาแล้วว่าหมายถึงกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างมีระบบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการที่เชื่อถือได้มีจุดหมายเพื่อนำความรู้ความจริงที่ได้มาพัฒนางานให้ดีขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการวิจัยอีกแบบหนึ่งที่วงการศึกษานำความสนใจและให้ความสำคัญมากก็คือ การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

มนสิข สิทธิสมบูรณ์ (2547 : 2) ได้กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การดำเนินการของครูอย่างเป็นระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการสะท้อนผล และหาวิธีการแก้ปัญหาตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยที่เชื่อถือได้เพื่อการแก้ไขปรับปรุง

เปลี่ยนแปลง พัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการบริหารจัดการเรียนการสอน

ถวิล อัญเวศ (2546 : 29) ได้กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom research) หมายถึง การวิจัยที่กระทำโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อนำเอาผลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้ดีขึ้น โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละคน การวิจัยในชั้นเรียน เป็นการวิจัยได้ไม่ยากนัก เพราะไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ครูผู้ทำการวิจัยจะเขียนอะไรก็ได้ตามใจชอบ แต่อย่างน้อยการวิจัยในชั้นเรียนจะต้องมีหัวข้อสำคัญ 3 ประการ คือ

- ประการที่หนึ่ง ปัญหาของการวิจัยคืออะไร
- ประการที่สอง ครูมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร
- ประการที่สาม ครูแก้ปัญหาได้ผลเป็นอย่างไร

ลำออง สิหาพงษ์ (2544 : 62) ได้กล่าวว่า การวิจัยชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยในระดับชั้นเรียน และหรือในระดับโรงเรียน (สถานศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้การวิจัยในชั้นเรียนมีขอบเขตอยู่ที่การแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียน โรงเรียนและสถานะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ห้องเรียน และโรงเรียน

สุวิมล ว่องวานิชย์ (2542 : 3) ได้กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่ครูผู้สอนกระทำในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ในทันที และสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ ของตนเองให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้มีโอกาสอภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป นั่นคือ เน้นการนำการวิจัยการปฏิบัติการดังกล่าวมาแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน

จากความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนจากนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการวิจัยในชั้นเรียนนั้นหมายถึงการกระทำหรือกระบวนการสืบค้น ปฏิบัติการ การเรียนการสอนในห้องเรียนในการหาความจริงอย่างเป็นระบบจากข้อมูลที่มีอยู่เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงแก้ไขปัญหา การเปลี่ยนแปลง พัฒนา เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน อีกทั้งเป็นการเรียนการสอนพร้อมเทคนิคการสอนอีกด้วย

หลักการและแนวคิดของการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียนจากความหมายที่สรุปมานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องศึกษาหลักการและแนวคิดในการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

รัตนา ศรีหรัญ (2547 : 26) ได้กล่าวถึงหลักการวิจัยในชั้นเรียนเป็นรูปแบบหนึ่งที่เป็นเชิงปฏิบัติการที่ใช้เพื่อการศึกษาสภาพที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนโดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการ จึงมีหลักการและแนวคิดดังนี้

1. เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน
2. เป็นการหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร วิธีสอน การจัดกิจกรรม สื่อ แบบฝึก และวิธีการวัดและประเมินผล
3. เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน
วัตถุประสงค์ของการวิจัยในห้องเรียน

มนสิข สติธิตสมบุรณ์ (2547 : 4) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหา การพัฒนา การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และเพิ่มพูนความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งเพื่อเสาะแสวงหาแนวทางและวิธีการสอนใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในชั้นเรียน ทำให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

รัตนา ศรีหรัญ (2547 : 27) ได้กล่าวว่า จากหลักการและแนวคิดของการวิจัยชั้นเรียน ครูสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยในชั้นเรียนได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
3. เพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรและนวัตกรรม
4. เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเทคนิคการวัดและประเมินผล
5. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู – อาจารย์
6. เพื่อพัฒนาเทคนิคการเรียนการสอน

ลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่เกิดจากการศึกษาโดยครูซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในห้องเรียน ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งแล้วทำการเขียนรายงานผลการศึกษาออกมาในรูปแบบของงานวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในครั้งต่อไป ดังนั้นการวิจัยในชั้นเรียนมีลักษณะดังนี้

1. เป็นงานวิจัยที่มุ่งค้นหารูปแบบหรือวิธีการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน
2. เป็นงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของตัวผู้เรียนและประสิทธิภาพของครูผู้สอน
3. เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษา สัมรสภาพที่ปรากฏตามความต้องการ ความคิดเห็นและความสนใจของบุคคลในห้องเรียน

รูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียน

รัตนา ศรีเหรียญ (2547 : 28-29) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนมีองค์ประกอบมากมายที่เข้ามามีส่วนร่วมทำให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา การวิจัยในชั้นเรียนจึงมีรูปแบบ หรือแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการ หรือรูปแบบเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยด้านนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ

- 1.1 การปรับเปลี่ยนและพัฒนาวิธีการสอน
- 1.2 ทดลองสอนด้วยเทคนิคและวิธีการต่างๆ
- 1.3 ค้นหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน
- 1.4 การสร้างแบบฝึกทักษะด้านต่างๆ ของผู้เรียน
- 1.5 เทคนิควิธีการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้
- 1.6 หาแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน

2. เป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอนการวิจัยด้านนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
- 2.2 ความรู้เดิมกับพัฒนาการของการเรียนรู้
- 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนของผู้เรียน
- 2.4 การวิเคราะห์หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้
- 2.5 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการวัดประเมินผล
- 2.6 บรรยากาศในห้องเรียนกับผลการเรียนรู้ของนักเรียน

3. เป็นการศึกษาลักษณะและรูปแบบของหลักสูตรการวิจัยด้านนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ

- 3.1 การประเมินหลักสูตร
- 3.2 การติดตามการใช้หลักสูตร
- 3.3 การพัฒนาหลักสูตร
- 3.4 การพัฒนาเทคนิคการวัดและประเมินผล
- 3.5 วิเคราะห์ความเหมาะสมของรายวิชาต่างๆ
4. เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวิจัยด้านนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 4.1 การประเมิน ติดตามการใช้แผนการสอน
 - 4.2 การทดลองใช้วิธีการสอน หรือชุดการสอน
 - 4.3 การสร้างสื่อ แบบฝึก ชุดการสอน หนังสือ นวัตกรรม
 - 4.4 ผลการใช้แบบฝึก ชุดการสอน หนังสือ นวัตกรรม
 - 4.5 การจัด หรือใช้รูปแบบของกิจกรรมของการเรียนการสอน
 - 4.6 เจตคติของครู อาจารย์ นักเรียนที่มีต่อรายวิชาต่างๆ
 - 4.7 บรรยากาศในห้องเรียน และโรงเรียน
 - 4.8 การจัดห้องเรียน และห้องปฏิบัติการต่างๆ
5. เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการ และรูปแบบของการวัดและประเมินผล การวิจัยด้านนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 5.1 การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบต่างๆ
 - 5.2 การวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบ
 - 5.3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียน
 - 5.4 การหาความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่างๆ
 - 5.5 การหาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรม การวิจัยด้านนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 6.1 การพัฒนาสื่อการสอน
 - 6.2 การหาประสิทธิภาพของสื่อการสอน
 - 6.3 การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบต่างๆ
 - 6.4 การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อการสอน
 - 6.5 ศึกษาผลการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน
 - 6.6 ศึกษาผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้นวัตกรรม

6.7 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่างๆ ที่เกิดจากการใช้สื่อ

ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล(2543 : 79) ได้กล่าวสรุปถึงรูปแบบการวิจัยมีหลายชนิด การที่จะเลือกรูปแบบที่เหมาะสมปัญหาวิจัยจะทำให้ครูตอบคำถามวิจัยของตนได้ตรงและชัดเจน แต่ทั้งนี้ขั้นตอนแรกที่สำคัญคือการวิเคราะห์ปัญหา ครูผู้วิจัยต้องตีความและกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน ก่อนที่จะเลือกรูปแบบการวิจัย

2. กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้นิเทศจะต้องกำหนดขั้นตอนในการนิเทศ เพื่อช่วยให้งานนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการในการนิเทศ หมายถึงแผนของการนิเทศที่จัดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการอย่างเป็นระเบียบและเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ตลอดจนมีเหตุผลและความเป็นไปได้

สงัด อุทรานันท์(2530 : 84-87) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาของไทย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (P=Planning)

ขั้นนี้ผู้นิเทศจะประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการ ความจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้สึกที่ต้องทำ (I=Informing)

เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจ ถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไรและจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตามและมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่เป็นอย่างไม่ได้ผลหรือได้ผลยังไม่ถึงขั้นเป็นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นต้องทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงาน (D=Doing)

การปฏิบัติงานประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินการในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพ

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

ขั้นที่ 4 การสร้างขวัญและกำลังใจ (R = Reinforcing)

ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศ มีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กันขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

ขั้นที่ 5 ประเมินผลการผลิตและกระบวนการดำเนินงาน (E=Evaluation)

ผู้นิเทศจะทำการประเมินผลงานและประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศได้พบว่า มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้เกิดการดำเนินงานไม่ได้ผลก็สมควรจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอาจทำโดยให้ความรู้ในการที่ตามมาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าผลงานออกมาไม่ถึงขั้นที่พอใจหรือดำเนินการปรับปรุงวิธีดำเนินการทั้งหมดสำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผล ถ้าหากการประเมินผลและการดำเนินงานได้ผลก็สามารถดำเนินการต่อไปได้

กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 227) ได้สรุปแนวคิดของ แฮร์ริส (Harris) เกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) ได้แก่ การคิดการตั้งวัตถุประสงค์ การคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า การกำหนดตารางงาน การค้นหาวิธีปฏิบัติงาน และการวางโปรแกรมงาน
2. ขั้นการจัดโครงการ (Organizing) ได้แก่ การตั้งเกณฑ์มาตรฐานการรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งคนและวัสดุอุปกรณ์ ความสัมพันธ์แต่ละชั้น การมอบหมายงาน การประสานงาน การกระจายอำนาจตามหน้าที่ โครงสร้างขององค์การ และการพัฒนานโยบาย
3. ขั้นการนำเข้าสู่การปฏิบัติ (Leading) ได้แก่ การตัดสินใจ การเลือกสรรบุคคล การเร้าการจูงใจให้มีกำลังคิดริเริ่มอะไรใหม่ ๆ การสาธิต การจูงใจและให้คำแนะนำการสื่อสาร การกระตุ้นส่งเสริมกำลังใจ การแนะนำนวัตกรรมใหม่ ๆ และให้ความสะดวกในการทำงาน
4. ขั้นการควบคุม (Controlling) ได้แก่ การสั่งการ การให้รางวัล การลงโทษ การให้โอกาส การตำหนิ การไล่ออก และการบังคับให้กระทำตาม

5. **ขั้นประเมินผล (Appraising)** ได้แก่ การตัดสินใจการปฏิบัติงาน การวิจัย และ การวัดผล การปฏิบัติงาน กิจกรรมที่สำคัญ คือ พิจารณาผลงานในเชิงปฏิบัติว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด และ วัดผลด้วยการประเมินอย่างมีแบบแผน มีความเที่ยงตรง ทั้งนี้ควรมีการวิจัยด้วย

อุทัย ธรรมเดโช (ม.ป.ป : 90) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การนิเทศ
2. การจัดบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ (Allocation) เพื่อการนิเทศ
3. การส่งเสริมขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงาน (Stimulation) ของครูอาจารย์
4. การประสานงาน (Co-ordination) เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ
5. การประเมินผล (Evaluation) การนิเทศ

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ในเรื่องของการศึกษาข้อมูลการวางแผน การปฏิบัติงานและการประเมินผลงาน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นิเทศ จำเป็นต้องรอบรู้ในเรื่องของเทคนิคและวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนด้วย เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ไข และปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ให้สมกับปรัชญาการนิเทศภายในโรงเรียนที่กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการร่วมกัน ระหว่างผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหา หรือปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลและประสิทธิภาพสูงสุด

3. เทคนิคและกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน สามารถทำได้หลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถผสมผสานแต่ละรูปแบบเข้าด้วยกัน แต่จะใช้รูปแบบใด เมื่อใดนั้นควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

สังัด อุทรานันท์(2530 : 97-102) ได้เสนอแนะวิธีการนิเทศและเป็นกิจการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทำร่วมกัน คือ

1. การประชุม ที่ใช้เป็นกิจกรรมสำหรับการนิเทศมีหลายลักษณะ เช่น
 - 1.1 การประชุมชี้แจง
 - 1.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Session)
 - 1.3 การระดมสมอง (Brainstorming)
2. การอภิปราย (Discussing) กิจกรรมสำหรับผู้รับการนิเทศ
 - 2.1 การฟัง (Listening)

2.2 การดู (Viewing)

2.3 การอ่าน (Reading)

2.4 การเยี่ยมเยือน (Intervisiting)

2.5 การไปทัศนศึกษา (Field Trip)

2.6 การปฏิบัติตามคำแนะนำ (Guided Practice)

2.7 บทบาทสมมติ (Role Playing)

2.8 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ (Exhibiting materials

and equipment)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 229-230) ได้เสนอแนะ ให้สถานศึกษาใช้เทคนิควิธีนิเทศการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้ซึ่งสามารถจัดเป็นการบรรยายที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของวิทยากรไปสู่ครูอาจารย์ การให้ความรู้ของวิทยากรสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

1.1 การบรรยายโดยวิทยากรคนเดียว มาบรรยายโดยมีครูอาจารย์เป็นผู้รับฟังการเชิญวิทยากรที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการยอมรับและให้ความสนใจจากครูอาจารย์มาก ซึ่งอาจจะจัดเป็นกลุ่มใหญ่ หรือเล็กก็ได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดได้โดยสะดวกและเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย

1.2 การบรรยายโดยวิทยากรหลายคน วิทยากรจะมาเป็นทีม แต่ละคนจะมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของตน การบรรยายโดยวิทยากรหลายคนช่วยให้บรรยายน่าสนใจและสามารถช่วยกันพูดช่วยกันเสริม ลักษณะนี้คล้ายกับการสัมมนาหรือจัดแบบซิมโพเซียม มีการอภิปรายประกอบด้วย

1.3 การบรรยายโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ เป็นการบรรยายโดยใช้สื่อการสอนช่วย เช่น แผ่นใส สไลด์ แผนภูมิ ประกอบการบรรยาย สื่อการสอนเป็นสิ่งเร้าที่น่าสนใจ และทำให้ผู้รับการนิเทศมีความเข้าใจในเรื่องที่บรรยายได้มากขึ้น

2. การเชิญสถานประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัท ห้างร้านมาสาธิตอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ในการเรียนการสอนปัจจุบันโดยเฉพาะด้านวิชาชีพการอาชีวศึกษาต้องการอุปกรณ์ในการฝึกมาก การสาธิตจึงเป็นเทคนิควิธีที่ให้ความรู้ที่มุ่งให้ผู้นิเทศได้เห็นการดำเนินการกระบวนการทำงานของอุปกรณ์เครื่องมือ ที่คล้ายกับสถานการณ์จริงแต่ควรจะเป็นกลุ่มขนาดเล็ก และใช้วิธีการอื่นควบคู่กันไป

3. การไปศึกษาดูงานตามหน่วยงาน เช่น สถานศึกษา สถานประกอบการและ โรงงาน อุตสาหกรรม การออกภาคสนาม (Field Trip) นี้เป็นเทคนิควิธีที่ต้องเดินทางออกจากสถานศึกษา ไปยังแหล่งอื่น เพื่อศึกษาดูงานในด้านที่สัมพันธ์กับงานครู อาจารย์ เช่น การเยี่ยมชมสถานศึกษา อื่น การเยี่ยมชมสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งหน่วยงานอื่นจะพาชมสถานที่ สาธิต อุปกรณ์ เครื่องมือ ชี้แจง บรรยาย หรือจัดฉายแผ่นใส สไลด์ ประกอบการบรรยายและแต่ หน่วยงานนั้นจะนำเสนอให้ชม การไปทัศนศึกษาดูงานเป็นที่นิยมของครูอาจารย์เพราะเป็น ประสบการณ์ตรงและได้พักผ่อนจากการเดินทาง

4. กระบวนการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 90) ได้เสนอขั้นตอนการ ดำเนินงานนิเทศภายในโดยยึดหลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือกการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และความต้องการ
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ ตลอดจนการพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการนิเทศ
4. การปฏิบัติกรนิเทศการศึกษา ได้แก่ ลงมือปฏิบัติตามแผนด้วยสื่อและ เครื่องมือ

ที่พัฒนาขึ้นตามข้อ 3

5. การประเมินผลและรายงาน คือ การประเมินผลปฏิบัติตามแผน

หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 กำหนดขั้นตอนการนิเทศงาน

วิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา 4 ขั้นตอน (ดำรง พงษ์พิมาย.2534 : 5-6)

1. ขั้นการวางแผนการนิเทศ
2. ขั้นการเตรียมการนิเทศ
3. ขั้นการดำเนินการนิเทศ
4. ขั้นการประเมินผลการนิเทศ

ขั้นการวางแผนการนิเทศ

ขั้นการวางแผนการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดนิเทศงานวิชาการใน โรงเรียน เนื่องจากเป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดของข่ายงาน การจัดบุคลากรการกำหนด นโยบาย /วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย / แผนงาน / โครงการ / กิจกรรมและการกำหนดปฏิทิน ปฏิบัติงานการนิเทศ ซึ่งมีภารกิจโดยสังเขป คือการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของโรงเรียน ดังคำกล่าวของนักวิชาการต่อไปนี้

พนัส หันนาคินทร์(2524 : 21) กล่าวว่า การวางแผนและการกำหนดทางเลือกหมายถึง การดำเนินการเลือกวิธีปฏิบัติจากแนวความคิดต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การกระทำจริงเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร เมื่อไร ที่ไหน หรือระเบียบ และจารีตประเพณีรวมทั้งแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ที่จะมีผลต่อการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานวางแผน

สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 5) อธิบายว่า การวางแผนนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ จะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาความต้องการจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกรณีที่เกิดขึ้นอีกด้วย

สำหรับการกำหนดทางเลือกนั้น วีระพล สุวรรณนันท์(2530 : 7) ได้อธิบายว่าการกำหนดทางเลือก หมายถึง การเลือกหาทางเลือกที่จะแก้สาเหตุที่มีพลังที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด หรือหาชุดของผลงาน (Outputs) ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ระดับรอง (Intermediate objective) หรือทางบวกของสาเหตุที่มีพลังที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด เหตุที่ต้องตัดสินใจเนื่องมาจากทางเลือกนั้น ก็คือ ถ้ามีหลาย ๆ ทางเลือกผู้ตัดสินใจก็ต้องเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด แต่หากมีทางเลือกเดียว ก็จะต้องตัดสินใจดูว่าจะทำโครงการนั้นหรือไม่ คำว่าดีที่สุด หมายถึง หาพลังของสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด ทางเลือกที่มี Cost – effectiveness ดีที่สุด ประหยัดที่สุด และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ธานี ยิ่งวัฒนา(2532 : 54) ให้คำจำกัดความว่า สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันหรือดำเนินการอยู่ในขณะนั้น ปัญหา หมายถึง ผลที่ปรากฏซึ่งไม่เป็นไปตามที่คาดหวังหรือที่ต้องการให้เป็น และความต้องการ หมายถึง ระดับความคาดหวังหรือสิ่งปรารถนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

การวางแผนและกำหนดทางเลือก เป็นขั้นตอนการนิเทศที่ต่อจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เป็นการพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในอนาคตที่ดีที่สุดในการดำเนินงานให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของการวางแผนและการกำหนดทางเลือกดังกล่าว สรุปได้ว่า การวางแผนการนิเทศ เป็นภารกิจที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนต้องปฏิบัติ ได้แก่ การจัดองค์การนิเทศภายใน การแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบ การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผน การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการจำเป็นและการกำหนดทางเลือกและจัดทำ

แผนงาน / โครงการนิเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติงานนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง นโยบาย วัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติของหน่วยเหนือ เพื่อจัดทำแผนให้สนองตอบส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน

ขั้นการเตรียมการนิเทศ

ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต้องมีทรัพยากรสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประสิทธิผลและให้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ดำรง พงษ์พิมาย (2534 : 52) กล่าวว่ากิจกรรมที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

1. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศให้ผู้ร่วมงาน
2. ให้ความรู้และทักษะการนิเทศ
3. กำหนดผู้ให้การนิเทศ
4. กำหนดสื่อ เครื่องมือ และแหล่งทรัพยากร
5. กำหนดกิจกรรมที่จะใช้ในการนิเทศ

สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 15) ได้ให้ทัศนะว่าสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ หมายถึง สื่อหรือวิธีการที่จะใช้ในการกำกับ ติดตามและนิเทศ เพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่น แบบรายงาน แบบสำรวจ แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แผนภูมิปฏิทิน กำหนดงาน ชุดฝึกอบรม ชุดประกอบการสอน บทบาทสมมุติ การสาธิต และเทคนิคการประชุม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 4) กำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างและใช้สื่อในการนิเทศไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ทราบคุณภาพการศึกษา สาเหตุของปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาหาแนวทางแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุน ได้ตรวจสอบความเป็นจริง
2. เพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะและเจตคติให้ผู้รับการนิเทศ เปลี่ยนแปลงปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ผู้รับการนิเทศได้รับประโยชน์จากการนิเทศอย่างเต็มที่

สำหรับชนิดของสื่อและเครื่องมือในการนิเทศนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 23-26) ได้จำแนกออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. สื่อเครื่องมือสำหรับตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นสื่อและเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้
นิเทศค้นหาสาเหตุของปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลและ
สรุปผล ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมิน แบบสังเกตการสอน
 เป็นต้น

2. สื่อเครื่องมือสำหรับส่งเสริมคุณภาพศึกษาเป็นสื่อและเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้
นิเทศสามารถเสนอแนะแนวทางแก้ไขพัฒนางานด้านวิชาการได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
 ข้อมูลที่ได้จากการใช้สื่อเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพจะเป็นแนวคิดให้ผู้นิเทศสร้างสื่อเครื่องมือเพื่อ
ส่งเสริมคุณภาพในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

- 2.1 สื่อเครื่องมือนิเทศเพื่อป้องกัน
- 2.2 สื่อเครื่องมือการนิเทศเพื่อการแก้ไข
- 2.3 สื่อเครื่องมือนิเทศเพื่อก่อหรือสร้าง
- 2.4 สื่อเครื่องมือนิเทศเพื่อสร้างสรรค์

สรุปได้ว่าสื่อ และเครื่องมือเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับตรวจสอบและส่งเสริม
คุณภาพการศึกษา ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างและการใช้สื่อเครื่องมือในการ
นิเทศศึกษา เพื่อให้การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สภาพปัจจุบัน และปัญหาของโรงเรียนอย่างแท้จริง ดังนั้นในขั้นการ
เตรียมการนิเทศภายในจึงประกอบด้วยกิจกรรมการจัดหาทรัพยากรเพื่อการนิเทศ กำหนดกิจกรรม
การนิเทศ และการผลิตสื่อการนิเทศ

ขั้นตอนการนิเทศ

การดำเนินการนิเทศเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก ผู้นิเทศต้องใช้ความรู้
ความสามารถ วิธีการตลอดจนข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนต่างๆ มาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้การ
นิเทศบรรลุวัตถุประสงค์

เดียนใจ แก้วโอกาส และคนอื่น ๆ(2528 : 18-26) ได้อธิบายว่า การดำเนินการนิเทศ
ควรมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ประชุมผู้เกี่ยวข้องและคณะทำงานเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดและขั้นตอนการ
ปฏิบัติแต่ละโครงการให้ตรงกัน
2. กำหนดงานที่จะปฏิบัติแต่ละโครงการ มีงานอะไรบ้างที่ทำได้ จัดเรียงลำดับรายการที่
จะปฏิบัติก่อนหลังไว้เป็นข้อ ๆ

3. รายงานรับผิดชอบ ว่าใคร ทำอะไร เวลาใด ใช้ช่วงเวลามาน้อยเพียงใดให้แน่นอน ชัดเจน และควรคิดเผื่อไว้ด้วยว่าหากผู้ปฏิบัติงานมีปัญหาอุปสรรคไม่สามารถ ปฏิบัติงานได้ควรมี ผู้ใดปฏิบัติงานแทน หรือเป็นตัวสำรองปฏิบัติงานนั้น โดยมีให้เกิดความเสียหายต่อโครงการหรือ ระบบการนิเทศได้

4. ทำความเข้าใจสื่อและเครื่องมือนิเทศการศึกษาร่วมกัน เมื่อทุกคนให้ความรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมาย ทุกคนจะต้องทำความเข้าใจสื่อและเครื่องมือที่ตนจะต้องนำไปปฏิบัติการ นิเทศให้เข้าใจ จำรายละเอียดให้ทั้งหมดและการทดลองใช้สื่อนั้น ๆ ก่อนนำไปปฏิบัติ

5. ตกลงกำหนดแนวทางร่วมกันเกี่ยวกับระบบการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลของแต่ละ คนที่รับผิดชอบให้เป็นแนวทางเดียวกัน ข้อมูลที่ได้รวมไว้ที่บุคคลใดข้อมูลแต่ละรายการที่ได้มา จะนำไปดำเนินการต่อไปอย่างไร ให้ทุกคนมีความเข้าใจตรงกัน เพราะข้อมูลนั้นมีความสำคัญและ เป็นหลักฐานสำหรับเป็นข้อมูลย้อนกลับให้โรงเรียนทราบผลการปฏิบัติงาน

6. ปฏิบัติการนิเทศตามโครงการ ตามงานและหน้าที่ ที่ ได้รับมอบหมาย

7. มีการพบปะ ประชุม ทบทวนการปฏิบัติการตามขั้นตอนและหน้าที่ ที่ ได้รับมอบหมาย ของแต่ละบุคคลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา และเพื่อให้ความ ช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรค หรือการเปลี่ยนแปลงขึ้นบางจุดของการปฏิบัติการนิเทศ

8. ประชุมคณะปฏิบัติงานนิเทศทั้งหมด เพื่อสรุปปฏิบัติงานนิเทศเมื่อเสร็จสิ้นการ ปฏิบัติการนิเทศตามโครงการ

9. การนำข้อมูลไปใช้ดำเนินการต่อไป ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติการนิเทศ การศึกษา จะต้องนำไปประมวลผลสรุป วิเคราะห์ วิจัย เพื่อรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อ นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ปรับปรุงงาน และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2529 : 27) ได้ เสนอแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า คณะทำงานที่เป็นผู้ดำเนินการนิเทศอาจ ปฏิบัติการนิเทศได้ 2 ลักษณะ คือ

1. นิเทศเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
2. นิเทศเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

ลักษณะของการปฏิบัติการนิเทศ ผู้นิเทศสามารถดำเนินการได้ 2 ทาง คือ

2.1 การนิเทศทางตรง เป็นการปฏิบัติการนิเทศของผู้นิเทศด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการ ปฏิบัติตามโครงการ แผนงาน สื่อการนิเทศต่าง ๆ และวิธีการนิเทศที่ได้เตรียมไว้

2.2 การนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศโดยใช้สื่อการนิเทศแทนผู้นิเทศ ได้แก่ การส่งข่าวสารแนะนำการปรับปรุงการเรียนการสอน การให้เอกสารหลักสูตร คู่มือครู นิตยสาร จุลสาร เทป สไลด์ วีดีโอ หรือ ใช้วิทยากรที่เกี่ยวข้องหาความรู้สาขาต่าง ๆ มาแนะนำช่วยเหลือแทนผู้นิเทศ เพื่อให้การปฏิบัติการนิเทศได้ผลดี ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.3 ประชุมคณะผู้นิเทศและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดงานที่จะทำแบ่งงานรับผิดชอบ ทำความเข้าใจสื่อสารนิเทศ ตกลงระบบการเก็บข้อมูล

2.4 ปฏิบัติการนิเทศตามแผนงานหรือโครงการ

3. ประชุมเพื่อทบทวนการปฏิบัติงานตามขั้นตอน

4. ประชุมเพื่อสรุปผลการนิเทศการศึกษา

5. นำข้อมูลไปใช้ดำเนินการต่อไป

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศ เป็นหัวใจของผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานซึ่งต้องอาศัยกระบวนการบริหารงาน ช่วยในการจัดการให้สามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ กิจกรรมในขั้นนี้จึงประกอบด้วย การมอบหมายงาน การประสานงาน และชี้แจงสร้างความเข้าใจในการติดตามนิเทศและสร้างขวัญกำลังใจและการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นการประเมินผลการนิเทศ

การประเมินผลและรายงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้ทำกรนิเทศทราบว่า การปฏิบัติงานนิเทศเป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร เพื่อจะได้นำข้อมูลไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภิญโญ สาร (2523 : 378) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็น การตรวจสอบว่างานที่ทำไปแล้วนั้นได้ผลดีเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ก่อนลงมือทำงาน

นิพนธ์ กิณาวงศ์ (2523 : 142) ได้ให้คำจำกัดความของการประเมินผลว่า คือการตีค่าของผลงานที่ดำเนินการไปแล้วว่า บังเกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพียงใดการประเมินผลเป็นการบวนการภายหลังการวัด ซึ่งมักจะออกมาในรูปปริมาณและจำนวนมากน้อยของการวัดและนำผลการวัดมาตีค่าว่าได้ผลเพียงใดเป็นที่พึงพอใจหรือไม่

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 10) ได้ให้ความเห็นว่า การประเมินผลการนิเทศเป็นการประเมินผลผลิตหรือสัมฤทธิ์ผลของการนิเทศ การประเมินกระบวนการทำงานและการประเมิน

ประสิทธิภาพและตัดสินคุณค่าของแผนงานโครงการ

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การประเมินผลการนิเทศเป็นการนำผลจากการตรวจสอบงานนิเทศมาตีค่าว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ส่วนการรายงานผล เป็นการนำเสนอผลการปฏิบัติงานให้กับผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ เพื่อที่จะได้ร่วมมือกันทำให้งานนิเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำหรับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลงานการนิเทศการศึกษานั้น กิติมาปริดีติลล (2529 : 469) ได้เสนอไว้ 7 รูปแบบดังนี้

1. แบบสอบถาม
2. แบบทดสอบ
3. แบบสำรวจ
4. การสัมภาษณ์
5. การตรวจสอบผลงานภาคปฏิบัติ
6. การประชุมปรึกษาหารือและทบทวนการปฏิบัติ
7. การวิจัยในเชิงประเมินผล

ในส่วนของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2529 : 4) ได้กำหนดให้ผู้บริหาร ใช้วิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลงานการนิเทศโดยการระดมความคิดเห็นจากครูและบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การใช้กล่องรับฟังความคิดเห็น
2. การใช้แบบสอบถาม
3. การรายงาน
4. การตรวจผลงาน
5. การตั้งคณะกรรมการประเมิน

สำหรับการรายงานผลนั้น มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อรวบรวมข้อมูล ปัญหาอุปสรรค การดำเนินการ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ แบบรายงานควรประกอบด้วยหัวข้อ ชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ปัญหาอุปสรรค ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ข้อเสนอแนะ ผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้รายงาน

การประเมินผลและรายงานผล เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศจะต้องกระทำควบคู่กันไปกับการนิเทศเป็นระยะ ๆ เพื่อที่จะให้ทุกฝ่ายได้ทราบถึงการปฏิบัติงานว่าได้ผลแค่ไหน เพียงไร บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตลอดจนมีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูล

ประกอบในการพิจารณาหาทางร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข และให้ความช่วยเหลือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลให้การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแผนงานโครงการกำหนดไว้ ในขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศประกอบด้วย กิจกรรมการกำหนดบุคลากรรับผิดชอบการประเมินผล การสร้างเครื่องมือการประเมินผล การวางแผนและดำเนินการประเมินผล การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการประเมินการจัดทำสรุปและรายงานผลการประเมิน การเผยแพร่ผลการประเมินการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานอันจะก่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

5. รูปแบบการนิเทศภายใน

รูปแบบ (Models) ของการนิเทศได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและรูปแบบการนิเทศไว้ในการติดตาม ควบคุม ดูแล กำกับ ไว้ดังนี้

ทิศนา ชัมมณี (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่ารูปแบบหมายถึงแผนซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆคือความสำคัญและความเป็นมาของรูปแบบ หลักการ วัตถุประสงค์ สาระของแบบ กระบวนการนิเทศ การประเมินผล ตัวบ่งชี้ การบรรลุเป้าหมาย และเงื่อนไขสำคัญเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาเห็นคุณค่าตนเองได้ใช้ร่วมกับแนวการจัดการเรียนการสอน เทคนิคการสอนของครู

ชาติ มณีศรี (2546 : 49) ได้กล่าวว่า รูปแบบการนิเทศการศึกษา มี 5 แบบ ดังนี้

1. การนิเทศแบบตรวจตรา เป็นการตรวจตราในด้านการบริหารมากกว่ามาช่วยแนะนำครูจึงขาดความคิดริเริ่ม
2. การนิเทศแบบเสรีนิยมหรือไลเลนียม ใช้หลักการประเมินค่าดีหรือเลว ปล่อยให้ครูสอนตามที่ตนเห็นสมควร ไม่มีการแนะนำแนวทางสิ่งที่จะต้องปรับปรุง หากเกิดเหตุร้ายก็สายเกินแก้
3. การนิเทศแบบบังคับ มุ่งให้ครูเปลี่ยนแปลงการสอนตามที่ตนเองต้องการให้เป็น ขาดการยืดหยุ่น ผู้บังคับบัญชาควบคุม รับผิดชอบการสอนของครู
4. การนิเทศแบบฝึกอบรมและแนะนำ มุ่งให้ครูได้รับการอบรม ครูไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีการ มีขอบเขตจำกัด จำเพาะในการปรับปรุงตัวครูและวิธีการสอนของครูเป็นสำคัญ
5. การนิเทศแบบประชาธิปไตย เป็นการทำงานระบบกลุ่ม มติข้อตกลงจากกลุ่ม เคารพยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล แก้ไขปัญหาตามเหตุผล ตามขั้นตอนจัดสรรงานให้ครูตามความสามารถของตนและสร้างความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในคนอื่น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 35) ได้กล่าวเสนอการแบ่งรูปของการนิเทศตามลักษณะของปรัชญาและลักษณะของผู้นิเทศตามแนวคิดของ ดี เทนเนอร์ และแอล เทนเนอร์

(D Tanner and L. Tanner) ไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การนิเทศแบบตรวจตรา (Inspection supervision) เป็นแบบดั้งเดิม ผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจ ดูแล ว่าเป็นไปตามที่มีการวางกฎระเบียบหรือมอบหมายหรือไม่ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศได้แก้ไขข้อบกพร่อง

2. การนิเทศแบบให้ผลผลิต (Supervision as production) เปรียบเหมือนโรงเรียนเป็นแหล่งผลิตและครูเป็นลูกจ้างที่ต้องสร้างผลผลิต คือคุณภาพของนักเรียนเป็นหลักเน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพบางครั้งเรียกการนิเทศแบบนี้ว่าวิธีวิทยาศาสตร์ ผู้นิเทศทำหน้าที่วิจัย ประเมินผล โครงการ ปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดระบบงาน ที่มีการฝึกหัดเป็นอย่างดี ให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้

3. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical supervision) คล้ายคลึงกับรักษาคณไข้ ดูแลให้ยาเป็นระบบการออกแบบห้องเรียนเพื่อช่วยครูในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนการสอน เป็นการนำผลจากการสังเกตการสอนจากสภาพจริงมาวิเคราะห์ปรับปรุงการสอน

นิพนธ์ ไทยพานิช (2531 : 47) ได้กล่าวให้ความหมายของ การนิเทศคลินิก ว่าเป็นการนิเทศแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน
2. สังเกตการสอน
3. วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีประชุม
4. ประชุมนิเทศ
5. ประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์เทศ

โคแกน (Cogan.1973) ได้กล่าวว่า การนิเทศแบบคลินิก มีวงจรทั้งหมด 8 ขั้นตอน คือ

1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศ
2. วางแผนร่วมกับครู
3. กำหนดวิธีการสังเกต
4. สังเกตการสอน
5. วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน
6. กำหนดวิธีการปรึกษาหารือ
7. ประชุมปรึกษาหารือ
8. ปรับปรุงแผนงาน

รูปแบบการนิเทศการสอน จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา โดยนัก

การศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการนิเทศ ตามจุดหมายของการนิเทศ ตามสถานการณ์ และลักษณะของผู้รับการนิเทศ ด้านกระบวนการนิเทศ ซึ่งเป็นการกำหนดขั้นตอนของการนิเทศก็มีการนิเทศ แล้วมาจัดลำดับความสำคัญของงานนิเทศ รวมทั้งออกแบบการนิเทศแล้วจึงประชุมปรึกษาเพื่อจะได้ดำเนินการตามโครงการ ตลอดจนการประเมินผลและติดตามผล เมื่อการนิเทศได้เสร็จสิ้นลงโดยคำนึงถึงจุดประสงค์ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เกิดรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพการต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ดิเรก คชชะ (2534) ได้วิจัยเรื่องความต้องการรับการนิเทศการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ครูโรงเรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนอยู่ในระดับมาก ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการการนิเทศการสอนไม่แตกต่างกัน ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมาก โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความต้องการการนิเทศการสอนโดยรวมทุกด้าน และด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน ไม่แตกต่างกันส่วนด้านหลักสูตรพบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็กมาก โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางกับครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความต้องการการนิเทศการสอนด้านหลักสูตรแตกต่างกันโดยครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็กมาก โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางมีความต้องการนิเทศการสอนมากกว่าครูที่สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา มีความต้องการรูปแบบกิจกรรมการนิเทศการสอนลำดับที่ 1 ในแต่ละด้านการนิเทศการสอนดังนี้ ด้านหลักสูตร ครูมีความต้องการรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนประชุมสัมมนา ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านวิธีสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมีความต้องการรูปแบบกิจกรรมการสังเกตการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน ครูมีความต้องการรูปแบบกิจกรรมการสนทนาทางวิชาการ

สุทธิลักษณ์ ไพโรวม(2538) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการและความต้องการการนิเทศงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูวิชาการ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน จำนวน 540 คน โดยมุ่งศึกษาความต้องการนิเทศงานวิชาการ 7 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอนด้านวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดผล และประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศภายใน และด้านอบรมทางวิชาการผล

การศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนประถม ศึกษาโดยส่วนรวมมีความต้องการการนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความต้องการการนิเทศของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงาน อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าโดยส่วนรวมมีความต้องการการนิเทศงานวิชาการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดกลางมีความต้องการมากกว่าโรงเรียน ขนาดเล็ก ในแต่ละด้านที่โรงเรียนขนาดต่างกัน มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ดังนี้ ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (ที่ .05) ด้านห้องสมุด (ที่ .05) โดยโรงเรียนขนาดกลางมีความต้องการมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กด้านการเรียนการสอน (ที่ .01) ด้านวัดผลและประเมินผล (ที่ .01) โดยโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มีความต้องการมากกว่า โรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

วัฒนา ไกรสุรย์(2538) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนครูวิชาการโรงเรียน และครู – อาจารย์ผู้สอน ซึ่งประกอบด้วย 9 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการส่งเสริมการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน และด้านการประชุม อบรมทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียนและครูอาจารย์ผู้สอน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน จำนวน 897 คน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงาน วิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแต่ละด้านมีปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แต่ละด้านมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และ พบว่า การปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บุรีรัมย์ ขนาดต่างกันมีระดับปัญหารวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประภาส สกลดี(2538) ได้วิจัยเรื่องความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำ หลักสูตรประถมศึกษาไปใช้ของพนักงานครูเทศบาล ในเขตการศึกษา 11 พบว่าพนักงานครู เทศบาลในเขตการศึกษา 11 มีความต้องการการนิเทศการศึกษาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากทุก ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านเอกสารประกอบหลักสูตรด้านหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนและด้านสื่อการเรียน การสอน พนักงานครูเทศบาลในเขตการศึกษา 11 ที่มีประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกันและ ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีความต้องการในการนิเทศโดยส่วนรวมไม่

แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ฉวีวรรณ ลากเสถียร(2540) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงาน ปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนลำปางวิทยาคม ตามกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผนการนิเทศ ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นดำเนินการนิเทศ และขั้นประเมินผลการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศงานวิชาการในโรงเรียนลำปางวิทยาคม ดำเนินการไปอย่างเป็นระบบ แต่ยังมีปัญหาบางประเด็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการขั้นการวางแผนการนิเทศ และขั้นดำเนินการนิเทศ ซึ่งหากมีการจัดทำแผนงานโครงการได้ชัดเจนและการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิรักษ์ นาระตะ(2540) ได้วิจัยเรื่องสภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนานิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนประถมศึกษาบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่า การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนที่ได้ปฏิบัติค่อนข้างมากคือ การจัดหาเอกสารหลักสูตรให้แก่ครู วางแผนจัดครูเข้าในชั้นเรียนโดยผู้บริหารเป็นผู้พิจารณาตามความรู้ความสามารถและความถนัด จัดหาสื่อการเรียนการสอนให้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแนะนำให้ครูใช้วัสดุท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสื่อการเรียนการสอน มอบหมายให้ครูบรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุด จัดกิจกรรมเสริมให้นักเรียนสนใจหนังสือและเข้าใช้ห้องสมุด ส่งครูเข้าประชุมอบรม ทางวิชาการติดตาม ตรวจสอบวิธีการและหลักฐานในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนของครู ให้การวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินการด้านงานวิชาการของโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติงานประจำปี ติดตาม และส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนการสอนโดยผู้บริหารตรวจสอบ แนะนำทุกสัปดาห์และนิเทศการสอนในชั้นเรียนโดยการสังเกตการสอน และให้ข้อเสนอแนะ

วิมลชยา เกตตะพันธ์(2540) ได้วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 1 พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 1 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนครบ 10 ด้านคือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบการเรียนการสอน การบริหารบุคคล การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การฝึกอบรมครูประจำการ การปฐมนิเทศครูใหม่ การจัดบริการพิเศษแก่ครู การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การประเมินผลการสอน และพบว่าปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ เอกสารหลักสูตรมีไม่เพียงพอสำหรับครูที่จะศึกษา ครูผู้สอนบางคนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน บุคลากรมีคุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการ

ของโรงเรียน ขาดงบประมาณสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน ขาดสื่อการเรียนการสอนและการจัดฝึกอบรม ขาดการส่งเสริมความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างครูเก่ากับครูใหม่ การบริการด้านนันทนาการมีไม่เพียงพอ โรงเรียนเข้าร่วม กิจกรรมชุมชนน้อยเกินไป ขาดเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

สมบัติ อ่วมอินจันทร์(2540) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใน การนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีบทบาทในการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านงานวิชาการ ให้ครูศึกษาหลักการและจุดหมายหลักสูตร ประชุมชี้แจงให้เข้าใจ หลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมการสอน
2. ด้านงานพัฒนาบุคลากรมีการสำรวจปัญหาและความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลในการ วางแผนงาน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการสอนและส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครู
3. ด้านงานพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีการรวบรวมข้อมูลปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาวางแผนจัดสภาพโรงเรียน
4. ด้านงานสัมพันธ์ชุมชนเพื่อการเรียนการสอน โดยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและ ร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน ให้ครูใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ ต่อสังคมและชุมชน

ปัญหาในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ที่ พบมากที่สุดคือ บุคลากรขาดความรู้ในการนำผลการวิจัยมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมี คุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน ครูผู้สอนไม่สำรวจปัญหาในการจัดการเรียน การสอนและนำข้อมูลมาปรับปรุงการเรียนการสอน

ธวัชชัย วินคเหิร(2541) ได้วิจัยเรื่องความต้องการและการได้รับการตอบสนองของ ความ ต้องการนิเทศทางวิชาการของครูในโรงเรียนโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดจะเข็งเทธา พบว่าความต้องการการนิเทศทางวิชาการของครูในโรงเรียนโครงการ ปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะเข็งเทธา อยู่ในระดับปานกลาง และ ได้รับการตอบสนองของความต้องการการนิเทศทางวิชาการของครูในโรงเรียนโครงการปฏิรูป การศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะเข็งเทธา อยู่ในระดับปานกลางความ ต้องการและการได้รับการตอบสนองของความต้องการการนิเทศทางวิชาการของครูผู้สอนจำแนกตาม พื้นที่ตั้งของโรงเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมศักดิ์ จันทิมา (2541) ได้วิจัยเรื่องความต้องการรับนิเทศของครูผู้สอนในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา 2540 จำนวน 570 คน ครอบคลุมการ นิเทศการศึกษาใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร ด้านวิธีสอนและการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน ผลการศึกษา พบว่าครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ มีความต้องการรับการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า คือ ด้านวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านเอกสารประกอบ หลักสูตร และด้านหลักสูตร และพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความต้องการการนิเทศการศึกษาโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

สุทัศน์ นันทวิสิทธิ์(2542) ได้วิจัยเรื่องสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะการปฏิบัติตาม กระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 พบว่าสภาพการปฏิบัติงานตาม กระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับมากและผลการ เปรียบเทียบเมื่อแยกตามตัวแปรด้านประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและ ด้านเขตพื้นที่ ตั้งของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าปัญหาการ ปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับน้อย และได้ให้ ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต การศึกษา 12

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการให้ความสำคัญในเรื่องการจัด แบบฟอร์มให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การวางแผนควรวางแผนให้สอดคล้องกับนโยบายหน่วยเหนือ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติกรณีศึกษาคณะครูที่แจ้งภารกิจของผู้บริหารและผู้รับกรณีศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 4 การประเมินผล ควรจัดให้มีเครื่องมือและประเมินผลที่ได้

เพ็ญศรี จันทร์พาทริกิจ (2546) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการดำเนินการงานวิชาการโดยใช้กรณีศึกษาภายในโรงเรียนจวบวิทยาลัย สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การนำกรณีศึกษาในมาพัฒนาการดำเนินการงานวิชาการของครูอาจารย์ในโรงเรียนจวบวิทยาลัย มีผลการพัฒนางานวิชาการที่เกิดจากการใช้กรณีศึกษาดังนี้

1. การพัฒนาด้านการสังเกตการสอน ช่วยให้การกรณีศึกษาภายในมีประสิทธิภาพมากขึ้นช่วยกระตุ้นให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเกิดเครือข่ายความร่วมมือของแต่ละสายงานที่ช่วยผลักดันให้มีการสังเกตการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. การพัฒนาด้านการตรวจแผนการสอน หลังจากดำเนินการตรวจแผนการสอน และสะท้อนผลการปฏิบัติงานให้กับครูผู้สอนได้ทราบ มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขแล้วทำให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการเตรียมการสอนที่ดีขึ้นและครูมีความกระตือรือร้นที่จะจัดทำแผนการสอนมากขึ้น
3. การพัฒนาด้านการตรวจสื่อการสอน หลังจากดำเนินการตรวจการใช้สื่อการสอน และสะท้อนผลการปฏิบัติงานให้กับครูผู้สอนได้ทราบข้อดี ข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขแล้วทำให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการเตรียมการสอนที่ดีขึ้น และครูผู้สอนมีความกระตือรือร้นที่จะจัดทำสื่อการสอนมากขึ้น เพราะได้รับการกระตุ้นจากเพื่อนร่วมงาน และผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับทราบปัญหาการปฏิบัติงานต่าง ๆ มีนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มครูผู้สอน
4. การสัมภาษณ์การทำงานของครู – อาจารย์ทำให้ทราบว่าหลังจากการพัฒนาแล้วทำให้ครู – อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนทำสื่อการสอนและแผนการสอนมากขึ้น แสดงให้เห็นว่ากรณีศึกษาภายในสามารถที่จะพัฒนางานวิชาการของครู – อาจารย์

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการและความต้องการรับกรณีศึกษางานวิชาการ

แมตคาร์ธี (McCarthy, 1971) ได้วิจัยเรื่องบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาการและครู ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่

สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยบริหารฝ่ายวิชาการ เกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการในเรื่องการสังเกตการสอน การวัดผลและประเมินผลการศึกษา การจัดตั้งกรรมการบริหารด้านวิชาการและความรับผิดชอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการ และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดยังมีความเห็นตรงกันว่าผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีบทบาทมีความรับผิดชอบและบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ทิลานัน(Tilahun.1971) ได้วิจัยเรื่องเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนที่เพิ่งประสงค์ของการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศเอธิโอเปีย โดยศึกษาจากครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ากิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรม ปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียน และการสังเกตการสอน

2. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศการศึกษาในลักษณะของการร่วมมือปฏิบัติงานจะเกิดผลดีกว่าการใช้อำนาจ

3. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

อาเกต (Agthe.1980 : 3076) ได้วิจัยเรื่องเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน

2. ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารอื่น ๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนิเทศ การ ศึกษาให้มากขึ้น

3. ครูใหญ่และครูมีความคิดเห็นว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน

4. นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่จากการสั่งการมาเป็นผู้ประสานงานและมีการทำงานเป็นคณะมากยิ่งขึ้น

เฟรนด์(มงคล ต้นตมุสิก.2534 : 49 อ้างถึงใน Friend. 1968) ได้วิจัยเรื่องทัศนคติอาจารย์ใหญ่และครูผู้สอนที่มีผลต่อกระบวนการนิเทศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประสพ การณ์เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบอีกว่า การประชุม

กันในพื้นที่ที่พบข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการให้คำชมเชยกับครูที่ประสบผลสำเร็จเป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศควรนำมาใช้

สโพน (Sphon.1987) ได้วิจัยเรื่องการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลาย ๆ เรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผลและการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน เพื่อจูงใจให้ผู้นิเทศมองเห็นข้อบกพร่องในเรื่องเกี่ยวกับการฝึกอบรมสิ่งต่าง ๆ

จากผลการวิจัยของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิบัติงานของฝ่ายปฏิบัติการทางด้านวิชาการ หรือผู้สอนมีความต้องการรับการนิเทศทางด้านวิชาการในด้านต่างๆเพื่อเป็นงานพัฒนาการงานด้านวิชาการโดยจัดให้ครอบคลุมวิชาการทั้งหมด กำหนดให้มีการวางแผนและดำเนินการนิเทศงานวิชาการเป็นแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน มีขบวนการดำเนินการนิเทศเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการปฏิบัติการนิเทศตามแผน และการประเมินการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศงานวิชาการใช้อย่างหลายรูปแบบผู้ทำหน้าที่นิเทศ อาจจัดเป็นรูปคณะกรรมการ ที่ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครูที่มีบทบาทหน้าที่ในด้านวิชาการ

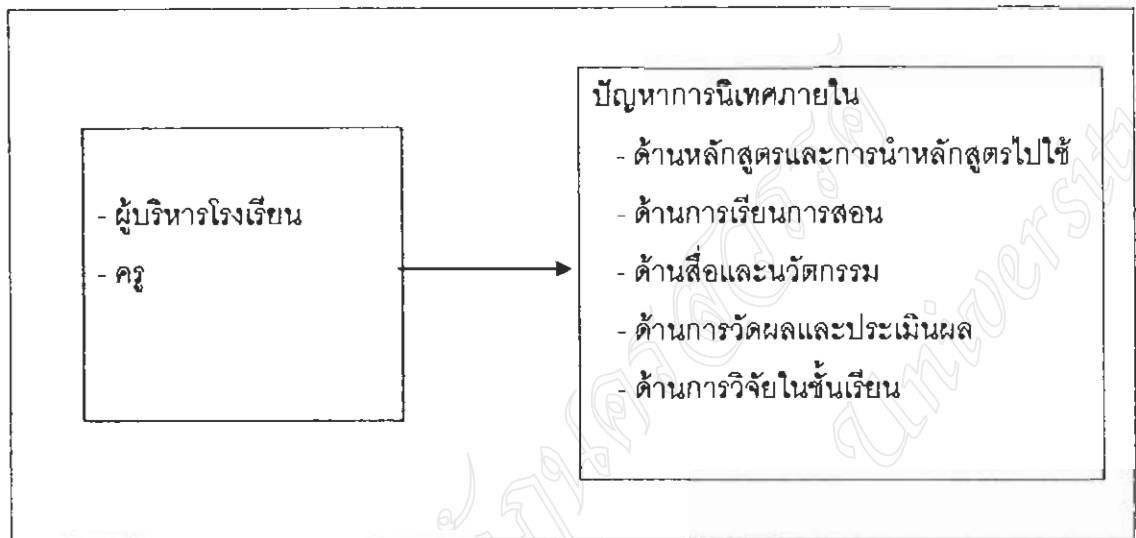
จากการศึกษาบริบทด้านการศึกษาของสถานศึกษาในเขตอำเภอหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งมีความหลากหลายของภูมิประเทศ สังคม อาชีพ ความแตกต่างด้านฐานะความเป็นอยู่ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆจึงเป็นสาเหตุให้การศึกษายังไม่เป็นไปตามจุดหมายที่หลักสูตรต้องการ อีกทั้งจาก การศึกษาความหมายของการนิเทศการศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการร่วมมือในการปรับปรุง พัฒนา การเรียนการสอน ภายในองค์สถานศึกษานั้นควรต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน การนิเทศภายในจึงมีความสำคัญมากต่อการติดตามและกำกับ รวมทั้งการได้ศึกษาจุดหมายการนิเทศ หลักและทฤษฎีการนิเทศภายในโรงเรียน ภารกิจช่วยขยายกระบวนการนิเทศ ตลอดจนเทคนิคและกิจกรรมนิเทศมีกระบวนการที่เหมาะสม มองเห็น แนวทางของรูปแบบการนิเทศ เช่น การนิเทศแบบคลินิก อีกทั้งผลงานการวิจัยที่กล่าวมา การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิผลเกิดประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนนั้น การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญมาก ดังนั้นการศึกษาปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาในเขตอำเภอหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนจึงควรศึกษาปัญหาด้านวิชาการใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้าน

การเรียนการสอน ด้านสื่อและนวัตกรรม ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 อันจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้ถือเป็นแนวทางในการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งจะนำมาซึ่งการเรียนรู้ได้มีการพัฒนาที่สูงยิ่งขึ้นก่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างสูงสุดต่อไป

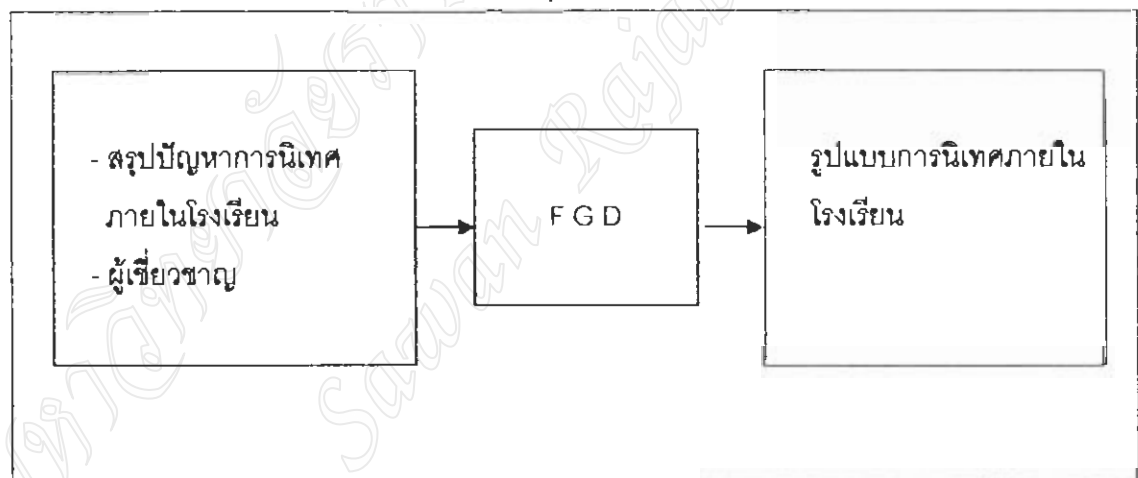
กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากบริบทด้านการศึกษาของโรงเรียนในเขตอำเภอหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 และการศึกษาความหมายสาระสำคัญของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพร้อมขอขบข่ายงานวิชาการที่สำคัญในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน การสื่อและนวัตกรรม งานการวัดและประเมินผล งานวิจัยในชั้นเรียนทั้ง 5 งานนี้ผู้บริหารโรงเรียนและครู ต่างได้มองเห็นความสำคัญประกอบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในภายนอกประเทศ สามารถนำเสนอ กรอบแนวความคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 ปัญหาการนิเทศภายใน

ช่วงที่ 2 สร้างรูปแบบการนิเทศภายใน

ภาพที่ 2.1 กรอบความคิดในการวิจัย